

EVDEKİ HESAPLAR

Memduh Şevket Esendal (Çorlu, 29 Mart 1883 - Ankara, 17 Mayıs 1952) Rumeli göçmeni çiftçi bir ailedendir. Bir süre Edirne Rüştiyesi'ne devam ettiyse de ayrılmak zorunda kaldı. Doktor olmak istiyordu ancak savaşlar ve ailesinin geçirdiği çalkantılar nedeniyle öğrenim göremedi; kendi ifadesiyle, ilk mektep de dahil hiçbir okuldan mezun olmamış, tam manasıyla bir alaylı olarak yetişmişti. 1906'da o zamanlar gizli bir dernek olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girdi. Babasının 1907'de ölümü üzerine ailesini geçindirebilmek için 1912'ye kadar çiftçilikle uğraştı. İkinci Meşrutiyet'in ilanı (1908) sonrasında bir süre Esnaf Odaları Mümessili oldu. İttihat ve Terakki müfettişi olarak Anadolu ve Rumeli'de görev yaptı. Balkan Savaşı çıkınca önce İstanbul'a, sonra Çorlu'ya döndü. Birinci Dünya Savaşı'nda toprakları askeri tarıma ayrıldığı için çiftçiliği bırakmak zorunda kaldı. Mütareke Dönemi'nde Damat Ferit Hükümeti'nin kovuşturmasına uğradı, bir süre İstanbul'da kaçak yaşadı; 1919'da İtalya'ya gitti, bir yıl kadar Roma'da kaldı. Milli Mücadele'yi başlatan Mustafa Kemal'in yanında yer almak için Ankara'ya geçti; İttihat ve Terakki yıllarında benimsediği Meslekî Temsil'e dayalı yönetim anlayışını burada da savundu. Ankara Hükümeti'nin ilk dış temsilcisi olarak, orta elçilik göreviyle Bakü'ye gönderildi (1920-24). İstanbul'da geçimini sağlamak için Kabataş, Galatasaray ve İstanbul Erkek liselerinde tarih-coğrafya öğretmenliği yaptı (1924-25). Tahran'da beş yıl büyükelçilik yaptı (1925-30). Yurda dönüşünde Elazığ'dan milletvekili seçildi (1931-33). Daha sonra sekiz yıl süren Kâbil Büyükelçiliği görevinde bulundu (1933-41). 1941-50 yılları arasında bu kez Bilecik milletvekili olarak Meclis'te yer aldı. 1942'de CHP genel sekreterliği görevine getirildiyse de 1945'te bu görevden kendisi isteğiyle çekildi. Geçirdiği beyin kanaması sonucu 17 Mayıs 1952 gecesi sabaha karşı öldü; Cebeci Asri Mezarlığı'na gömüldü.

İlk öyküsü, 1908'de *Tanin* gazetesinde çıkmış "Veysel Çavuş"tur. *Meslek* gazetesinde yayımladığı 25 öykü ve yarım kalmış romanı *Miras*'in tefrikasıyla (38 sayı, 1924-25) sanatçı kişiliğini ortaya koydu. Ömer Seyfettin'le birlikte gerçekçi ve halkçı çizginin öncüleri arasında gösterildi. *Vakit* gazetesinde dört öyküsü çıktı (1932), *Ayaşlı ile Kiracıları* romanı tefrika edildi (12 Mart - 21 Mayıs 1934). Dergi ve gazetelerde yayımladığı Çehov tarzı öykülere bakılırsa 1920'li ve 1940'lı yıllar en verimli dönemi oldu. Özellikle 1948-49 yıllarında *Ulus* gazetesinin pazar eklerinde yayımladığı 28 öyküyle ünü birdenbire genişledi.

Yazdıklarının pek azını yayımlamaya değer gören Esendal, yayınlarında ya adının baş harflerini (M.Ş., M.Ş.E.) ya da Mustafa Memduh, Mustafa Yalınkat, M. Oğulcuk, İstemenoğlu gibi, sayıları 12'yi bulan kalem adları kullanmıştır. Öykülerinden bir seçkiyi Tahsin Saraç Fransızcaya çevirip yayımladı (*Resquilleur: Nouvelles Choisis*, İstanbul, 1971). 1942 CHP Sanat Mükâfatı yarışmasında dereceye giren *Ayaşlı ile Kiracıları* romanının 1989'da TRT tarafından dizi filmi çekildi. Hakkında yapılmış akademik çalışmalar arasında İsmail Çetişli'nin *Memduh Şevket Esendal* (1991) kitabı önemli bir kaynak niteliğindedir.

Kitapları

Öykü: *Hikâyeler: Birinci Kitap*, 1946 (*Otlakçı*, 1958); *Hikâyeler: İkinci Kitap*, 1946 (*Mendil Altında*, 1958); *Temiz Sevgiler*, 1965; *Ev Ona Yakıştı*, 1971; *Sahan Külbastısı*, 1983; *Veysel Çavuş*, 1984; *Bir Kucak Çiçek*, 1984; *İhtiyar Çilingir*, 1984; *Hava Parası*, 1984; *Bizim Nesibe*, 1985; *Kelepir*, 1986; *Gödeli Mehmet*, 1988; *Güllüce Bağları Yolunda*, 1992; *Gönül Kaçanı Kovalar*, 1993; *Mutlu Bir Son*, 2005; *Bir Haydut Kuş – Çocuklar İçin Öyküler*, 2017; *Seni Kahve Paklar – Doğan Kardeş Seçmeler*, 2023.

Roman: *Ayaşlı ve Kiracıları*, 1934 [1957'den sonra *Ayaşlı ile Kiracıları* adıyla]; *Vassaf Bey*, 1983; *Miras*, 1988.

Diğer: *Tahran Anıları ve Düşsel Yazılar*, 1999; *Kızıma Mektuplar*, 2001; *Oğullarıma Mektuplar*, 2003.

Memduh Şevket Esendal'ın
YKY'deki kitapları:

Otlakçı (2023)

Mendil Altında (2023)

Ayaşlı ile Kiracıları (2023)

Vassaf Bey (2023)

Miras (2023)

Kısmet Kuşu (2023)

Taş Havan (2023)

Binnaz Enver Hanım'ın Çayları ve Kocası (2023)

Hürriyet Gelirken (2023)

Uzak Bir Ülke (2024)

Evdeki Hesaplar (2024)

Doğan Kardeş:

Seni Kahve Paklar – Seçme Öyküler (haz. Murat Yalçın; 2023)

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

Evdeki Hesaplar

Öykü

YAPI KREDİ YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Yayıncının Açıklaması • 7

Şu Soyadı Konusu • 9

Bay Özarier • 15

Hatice • 28

Behiye • 60

Arife • 84

Gönül Kaçanı Kovalar • 105

Evlendik • 128

Mutlu Bir Son • 129

Perihan'ın Nişanlısı • 139

Adnan'la Karısı • 141

Perinur'un Hayalleri • 157

Bebekler • 159

Mumuşçuğum • 161

Yusuf Koçoğlu • 165

Yol ve Işık Birliği • 168

Babayla Kızı • 217

Toy Çocuk • 219

Centilmen Asilzadeler Pansiyonu • 222

Avara Kasnak • 224

Otelci Hacı • 226

Hamamcı Feyzi Bey • 232

Evdeki Hesaplar • 235

Müfettişe Oyun • 240

Palavra • 243

Suçlu • 248

Kayaş'ta • 251

Seyyit Battal • 254

İlaç İçirmek İçin • 257

Yayıncının Açıklaması

Ütopyası olan yazarlardandır Esendal. Dolayısıyla, siyasi yaşamıyla yazınsal uğraşları arasında bir uzaklık yoktur. Siyasette erişemediği ülkülerini anlatılarında işlediği bile söylenebilir.

Öykülerinin özünü yurt ve insan sevgisi oluşturur. Onun sıklıkla vurgulanan içtenliği, öykülerini ana diline, toprağına ve insanına duyduğu özlemlerle, mektup sıcaklığında yazmasından ileri gelir. Kâbil'den oğluna yazdığı bir mektupta (1934) “Yazı, herkes için dar günlerde bir genişliktir” demesi yazıyla ilişkisinin boyutlarını gösterir.

Esendal'ın yazarlık serüvenine bakıldığında yazdığı ve yayımladığı tarihler arasında büyük boşluklar olduğu, sanki yayımlamaktan çok yazmayı önemseydiği, öykülerinin çoğunun dergilerden, gazetelerden gelen istekleri geri çevirmediği dönemlerde okurla buluştuğı görülür. Nitekim kitaplarından yalnız üçü, *Ayaşlı ile Kiracıları* (1934) romanıyla 1946'da basılan *Hikâyeler: Birinci Kitap* ve *Hikâyeler: İkinci Kitap* sağlığında yayımlanmıştır.

Evdeki Hesaplar'da yazarın çekmecesinde kalmış ve ancak 1983'ten sonra kitaplarına alınmış öyküleri okuyacaksınız. Bu tarihsiz öyküler bir araya getirilirken yazım ve anlatım biçimleri dikkate alındı, tematik ilişkilerine göre sıralandı.

Kitabın adı “Adnan'la Karısı” öyküsüne üst başlık olarak konan “Evimizin Hikâyeleri” olabilirdi ancak *Evdeki Hesaplar* denilerek Esendal'ın gönül ilişkileri ve çalışma hayatındaki hesap kitap işlerini konu eden öykülerinin çokluğuna işaret edildi. Zira Esendal'ın hemen hemen tüm öyküleri temelde “hayata atılma” ve “ev kurma” üstünedir; gençliğin sevgi ve mutluluk arayışı üstünedir.

Yapı Kredi Yayınları

Şu Soyadı Konusu

Eczacı Etem Bey anlatıyor:

Soyadı için söylüyordum. Şu Ali Şevki, karısıyla Gölcük'e gitmişler, dönüyorlarmış. Trende geldiler, yanıma oturdular. Selam sabah derken, "Kendine bir soyadı buldun mu?" diye sordum.

"Çoktan," dedi, "siz bulamadınız mı?"

"Bulamadım" dedim.

"Bu ne tembellik!" demez mi? Karısının yanında, herkesin içinde! Tepem attı, tüylerim dikildi.

"Hiç tembellik değil sayın yurttaşım," dedim, "hele tembellik hiç değil. Ben sizler gibi geniş olamam" dedim. "Hiç de olmadım, bundan sonra da olacak değilim. Ben," dedim, "kendime, çocuklarıma, onların çocuklarıyla torunlarına, yüzyıllar boyunca yetişip yaşayacak insanlara, onların çocuklarıyla gelinlerine bir ad şey ederken geniş olamam, acele de edemem" dedim.

Yüzüme baktı.

"Güzel," dedi, "ama dar olup ne yapacaksın?"

"Düşüneceğim sayın bayım," dedim, "oturup düşüneceğim. Hem danışacağım hem de arayacağım, sayın yurttaşım. Soracağım, çocukların, kardeşimin, onun çocuklarının ne diyeceklerini anlayacağım. İnsan kendine bir ad takmak fırsatını bin yılda bir ele geçiremez."

"Neden," dedi, "kanun var, istersen mahkemeye gider, değiştirirsin!"

"Değiştiririm, sayın yurttaşım," dedim, "değiştiririm ama, herkes benim yeni adımlı belleyip alışincaya kadar eski adı yaşar, sürer, sürünür gider. Bir benim adım değişse neyse! İşleri güçleri olan on beş kişinin adı değişecek! Ben ondan hoşlanmam" dedim.

"Ben sordum, eski Türkler adlarını sık sık değiştirirlermiş" diyor.

"Ben," dedim, "eski Türkleri bilmem. Yeni Türkler de bir ad kor, o adın kıyamete kadar sürmesini isterler. Bunun için de bu ad yıllarca dayanacak, rengi solmayacak, boyası has, dokuması sağlam bir ad olmalı," dedim, "anlaşıldı mı?"

“Böyle sağlam adı nereden bulacaksın?” diyor.

“Nereden mi,” dedim, “kendi dilimden, kendi sözlerimden, kendi yaşayışımızdan, şiirimizden, tarihimizden, edebiyatımızdan, kırlarımızdan, dağlarımızdan, otlarımızdan, sularımızdan, geleceklerimizden... Anlatabildim mi?” dedim. “Ben,” dedim, “ivecen değilim, düşünmekten de korkmam.”

Karısı benden yana döndü:

“E, bizim düşünmediğimizi nereden biliyorsunuz?” dedi.

“Bilmiyorum, çok saygıdeğer bayan,” dedim, “bilmiyorum. Bilemem de! Ancak sayın eşinizin tembel demesine karşılık ayıttım, genel olarak! Bununla beraber ivedi olur da kişi, adını da yahşarak yapar. Buna sözüm yoktur. Yalnız ben başaramam.”

Geçen günü oğlum gelmiş. Diyor ki:

“Baba herkes soyadını almış. Biz daha bir soyadı bulamadık.”

Kızdım.

“Ben,” dedim, “kolay soyadı bulamam,” dedim, “arayacağım. Şapkamı da önüme koyup düşüneceğim. Anladın mı?”

“Ben,” diyor, “bir soyadı işittim, pek beğendim, eğer siz de beğenirseniz onu alalım.”

“Neymiş o soyadı?” dedim.

“Özkan” diyor.

“Güzel soyadı ama,” dedim, “ben adımı Oskan koyamam, anladın mı? Ne zoruma!”

“Baba,” diyor, “bu Oskan değil, Özkan” diyor.

“Anladım,” dedim, “özenmiş, benzetmiş derler ya! O kadar da aklım yok mu? Hem,” dedim, “asılırsan da Frenk sicimiyle... Öyle Oskan, Arkan, Artun, Toros bize yaramaz” dedim.

“Ama, herkes koyuyor” dedi.

“Ben,” dedim, “herkesin kâhyası değilim. Kim bilir ne zoru vardır da kor” dedim. “Sever kor, benzetir kor, düşünmez kor, farkında olmaz kor, karısı, kızı beğenir kor, ben ne bileyim. Ben,” dedim, “sevmem, beğenmem, benzetmek istemem; düşünürüm, bunun için de komam. Anlaşıldı mı,” dedim, “hadi şimdi çek arabanı!”

Gitti. Gitmiş kardeşime, kardeşimin çocuklarına demiş ki:

“Oo, babama kalırsa daha yıllarca soyadı alamayız!” Onlar da çocuk değiller mi? Özeniyorlar. Üzölmüşler. Ertesi günü kardeşimin büyük oğlu geldi.

“Amca,” dedi, “bizim arkadaşlardan ikisi bir soyadı bulmuşlar, babam beğendi. Eğer siz de beğenirseniz, biz de alalım, herkesten ayrılmamış oluruz!”

Güldüm.

“Ay oğlum,” dedim, “soyadı herkesten ayrılmak içindir. Sen,” dedim, “fakülte de bitirdin. Soyadının ne demek olduğunu bilmiyor musun?”

“Amca,” diyor, “Fransa’da da Düpon’la Düran çoktur.”

“Çoktur da iyi midir?” dedim.

“E, on beş milyon adı, nereden bulacağız?” diyor.

“Bu da yanlış,” dedim, “on beş milyon değil, üç milyon. Sonra,” dedim, “bunun tasası sana mı düştü? Bunu düşüneneğine, bir güzel soyadı düşünsene!”

“Ben düşünmeyelim diye söylüyorum” dedi.

“Ben,” dedim, “senin gibi kafası tembel adam değilim. Anladın mı? Düşünüyorum. Bir gün de bulurum!”

O da gitti. Bir hafta daha geçti. Bir gün kardeşim gelmiş. Daha eczanelerden girerken niçin geldiğini anladım.

“Ne o, soyadı mı?” diye sordum. Güldü.

“O da var” dedi.

“Anlat bakalım” dedim.

“Anlatacağım bu,” diyor, “sen boş yere düşünüyorsun. Bizim memleketimizde soyadımız var, onu alalım, bitsin gitsin!”

“Sayın büyüğüm,” dedim, “saygılarımı sunar, her sözünü de dinlerim. Yalnız bu hususta beni bağışlamamızı dilerim. Bize babamızdan ‘Oynaklar’, anamızdan da ‘Fıstıklar’ derler. Elimize yeni bir soyadı almak fırsatı geçmeseydi, ne yapardık bilmem! Oynak olmaktansa, belki Fıstık olmaya katlanırdık. Bilir misiniz sayın büyüğüm, aklıma ne geldi. Anamızın büyükbabalarından biri tom-bul, kısa boylu, şişman, eli ayağı ufak bir adam olmalıdır ki ona fıstık demişler. Böyle fındık fıstık gibi adları böyle adamlara gençliklerinde korlar. Diyelim, ‘Fıstık Hâfız’ demiş olsunlar. Bu ad da kalmıştır. Bizler hadi neyse, böyle biraz gülünç bir adamın hafif adına katlanalım ama, yarın, bizim soyumuzdan kimlerin yetişeceğini kim bilir! Yargıçlar, savcılar, profesörler, generaller, amiraller kim bilir, belki de bir devlet başkanı, yahut hükümet ya da meclis başkanı... Ben,” dedim, “ne olursa olsun, bir devlet büyüğünün

Oynak, Fıstık, Şeftali olduğunu, ya da Öpücük, Göbek olduğunu ne kadar istemezsem, bunları da o kadar istemem. Soyadıdır, ola da bilir, derler. Derler ama kulak asma. Bize yaramaz. Bunların yerlerine bir uydurma ad daha iyidir. Bunun için sayın büyüğüm, bu sizin dediğinizi onaylayamam.”

Ali Şevki'nin eşi bayan, sözümü kesti:

“Bizim,” dedi, “soyadımız Özten. Bu adı beğeniyor musunuz?”

“Çok sayın bayan” dedim. “Ben,” dedim, “başkalarının soyadlarına nasıl karışabilirim. Beğenmiş, kendinize yakıştırmış, takınmışsınız. Buna söz olur mu? Bir arkadaşım da adını İbsen koydu. İsveçli bir edibin adıdır. Onu severmiş, kendini ona benzetirmiş. Bu fırsat çıkınca hemen adını almış. Bir başka arkadaşım da, zavallı, çok iyi bir adamdır, bir ömür verem hastalığını taşıdı. Bir deri bir kemik denecek kadar kurudu. Kendini korkunç bir pehlivan sanırmış ki adını Çelikkol koymuş. Koyabilir. Buna karışmak olmaz!”

Ali Şevki'nin eşi;

“Yok,” dedi, “karışmak değil; bizim adımızı nasıl bulduğunuzu anlamak istiyordum.”

“Ha,” dedim, “evet anladım. Osten'e benziyor. Biraz kuzey kokuşu olan bir ad. Hiçbir anlamı olmaması da güzelliği!”

“Niçin,” dedi, “bu adın hiçbir anlamı yok mu?”

“Belki var ama, sayın bayan,” dedim, “ben bilmiyorum. Ayrı ayrı alırsak ‘öz’ü anladım, iç demek, aslı, kendi demek yahut buna benzer bir şey. Ama ‘ten’ dedim, ten ne demek?”

Bayan Özten kocasına baktı, kocası da bana baktı. ‘Ten’in içinden çıkamadılar.

“Bana kalırsa,” dedim, “bu söz can demekse ‘tin’ olmalıydı. Eğer değil de Fars dilindeki ‘ten’se, Ali Orhan, Ahmet Turgut gibi adınızın yarısı Türkçe, yarısı da başka dildir. Yüzyıllarca yaptığımız gibi gene yaparız.”

“Biz,” dediler, “ne demek olduğunu düşünerek almadık. Komşumuzun çocuğu okulda duymuş, onlar beğendiler, aldılar. Biz de beğendik, biz de aldık.”

“Çok güzel etmişsiniz, sayın bayan” dedim. “Yalnız mahalle-nizde bu soyadını alanlar çoksa, sizi başkalarına anlatmak yahut başkalarını sizden ayırmak için bir ad daha ister. Bunu da tanı-

dıklarınız size takarlar. Özten'ler. Hangi Özten'ler? Boyacıların, Malmüdürlülerinin Özten'ler gibi!"

Bay Şevki;

"Bize ad takmazlar, bizi eski adımızla anarlar" dedi.

"Sayın bayım," dedim, "eski soyadınızı sorabilir miyim?"

"Bize," dedi, "eskiden 'Yanıklar' derlerdi."

"Aman" dedim, "saygıdeğer bayım, bu ne güzel soyadı. Böyle güzel bir soyadınız var da niçin kullanmadınız, değiştirdiniz?"

Bayan Özten;

"Güzel ama," dedi, "öztürkçe değil!"

"Öztürkçe değil mi?" dedim. "Sayın bayan ben mi yanılıyorum" dedim. "Yanıklar'ın daha Türkçesi olur mu?"

"Canım," dedi sayın bayan, "Alkaner gibi mi, Bayarkun gibi mi, Özersoy gibi mi, Pakelli gibi mi, Özatakan gibi mi, Durukal gibi mi, Demirsel gibi mi..."

Sözünü kestim:

"Değil, sayın bayan," dedim, "bunların hiçbiri gibi değil. Eğer öztürkçe dedikleriniz bunlar oluyorsa Yanıklar soyadı, bunlardan değil."

"Ya! Gördünüz mü" dedi. "İşte Özten'i biz bunun için aldık. Hem," dedi, "siz niçin öztürkçe ad takınmak istemiyorsunuz? Şimdi moda, herkes öztürkçe ad alıyor."

"Yok," dedim, "sayın bayan, yanlış anlaşılmasın. Benim öztürkçe, özgetürkçe ayırdığım yok. Ben," dedim, "özüme ad yakıştırmıyorum. Birini yakıştırsam, özüne özgesine bakacak değilim. Siz," dedim, "kaynımı, sıska Behçet'i tanırırsınız. Adını Demirkıran koydu. Her gönülde bir aslan yatar derler, doğrudur. O da kendini demir kıran görmek istermiş. Şimdi yeni adının altında rahat rahat oturuyor. Hüseyin Remzi'yi de tanırırsınız, size de komşudur. Aldığı soyadı nedir biliyor musunuz? Ayıtan. Bu adı işittim, ne demek olduğunu anlamadığım için kendisinden sordum. 'Bu ayıyla tanın ne demek olduklarını bana anlatır mısınız? Ayrı ayrı anlıyorum da, aralarında ne yakınlık var, çıkaramadım' dedim.

'Bu,' dedi, 'ayıtmak mastarından bir tek söz, hatip demektir.'

'Güzel ama, senin soyunda hiç imam, hatip yoktur. Bu nereden çıktı böyle?' diye sordum. 'Siz,' dedi, 'Toprak Bayramı'nda nutuk söylerken beni hiç dinlemediniz mi?'

Doğru, dinlememiştim. Ama bizim Remzi'nin de kendisini hatip sanacağını hiç ummazdım. Bu soyadı çıkmasaydı, bu hatiplik onun gönlünde kalacaktı.

Ben, gene 'Güzel ama' dedim, 'bu Ayıtan'ın hatip olduğunu kimse anlamaz. Anlaşılır bir söz bulsaydın!'

'Az mı aradım,' dedi, 'işte bunu bulabildim.'

Ne olurdu sayın bayan, ben de kendimi bir şey sanaydım da iş yalnız öztürkçesini aramaya kalsaydı! Görüyorsunuz ki bu soyadı konusunda benim ağırdan alışıma, bir tembellik değil, güç beğenirliktir."

Bayan Özten;

"Ben," dedi, "sizin hesabınıza üzüldüm. Kendinize bir ad bulamazsanız ne yapacaksınız. Ben sizin yerinizde olsam, soyadı, içimi kurt gibi yer" dedi. "Ya aradığınız gibi bir soyadı bulamazsanız ne olacak!"

"Sayın bayan," dedim, "ne yapacağımı ben de bilmiyorum. Aklıma geliyor ki, eski Türklerin yaptıkları gibi ben de büyüklerden birinden bir ad isteyeyim. Bir betik yazıp, ona adsız olduğumu bildireyim. 'Bir yararlıkta bulunun, bana bir ad bağışlayın' diyeyim" dedim. "Son yapacağım da bu olsa gerektir."

Sayın bayan sordu:

"Ya size, hoşunuza gitmeyen bir ad takarsa?" dedi.

"Saygıdeğer bayan," dedim, "büyükler soyadının ne olduğunu bizden daha iyi bilirler, bana iyi gelmezse de, koyacakları ad hoştur. Buna inanmış kimseyim."

Bayan Ali Şevki bu düşüncemi beğendi.

"Soyadı almasaydık da, biz de böyle yapsaydık, ne kadar iyi olurdu" dedi.

Konuşmamız da böylece bitti.

Bir Kucak Çiçek, 1984

Bay Özarier

Bay Özarier elli yedi yaşında, orta boylu, kuru yüzlü, biraz buruşuk bir adam. Eskiden İstanbul gümrüğünde muayeneciymiş. Şimdi Tekel Bakanlığı'nda, hesap işlerinde bir kâtip. Birkaç haftadır dadanmış, mahalle komşuları dul Adile Hanım'ın kızı Mesrure'yi evinden alıp Bakanlıklar'a beraber götürüyor, akşamüstü de kızın çalıştığı Bakanlık'ın kapısında bekleyip eve getiriyor. Arkadaşlık, yoldaşlık ediyor. Niçin? Hiiiç! İyilik etmiş olmak için!..

Mesrure, yirmi yaşlarında, sülün gibi bir kız. Bu son yıllarda kimsede ahlak kalmadı. Ortalık it, köpek dolu. Tuna Caddesi'nin bir ucundan ta Bakanlıklar az yol mu? Olur ki kıza bir söz atar, olur ki sarkıntılık ederler. Eh, komşuluk ödevi! Tanıdıklarıdır, evce de tanışıyorlar. Mesrure, Özarier'in kızlarının da mektep arkadaşıydı. Nasıl olsa Bakanlık'a da gidiyor; yanına alıp götürmek de ağır bir iş değil. Her sabah gelip kapıyı vuruyor, kız daha hazırlanmamışsa bekliyor. Yolda giderken de türlü öğütler veriyor. Yaşama dersi veriyor.

Başlangıçta, sokakta rast gelmiş gibi yapıyorken sonraları kapıya gidip oradan almaya başladı.

Günler geçtikçe, Mesrure'nin yanında kendini kılıksız, sünepe görmeye başladığı için kendine çekidüzen vermeye koyuldu. Her gün tıraş olmazdı, tıraşa başladı. Yaz, kış şapka giyiyordu, giymez oldu.

Bu son yıllarda gençler şapka giymiyorlar!..

Başında, saçlarından ne kalmışsa onları taradı, pantolonunun arka cebine de ufak bir tarak koydu.

Bay Özarier gümrükçülüğünde bahşişe, rüşvete el sürmüş olduğu için, Soyadı Kanunu çıkınca, "Gümrükçü Tevfik"likten kurtulup biraz temizlenmeye yardımı olur düşüncesiyle "Arier" adını almak istemişti. Ancak Nüfus Dairesi'ne gidilince, bu adı daha önce başkalarının almış olduğu anlaşılınca, başına bir "Öz" koymaktan başka yapacak kalmadığını görerek razı olmuştu.

Karısı Bayan Nazmiye, kocası gibi Çanakalelidir; bir deniz çarkçı subayının kızıdır; aldıkları soyadının “Arı”sından hoşlanmadı.

— Canım, adam, “arı” diye de soyadı alır mı? Bizimle eğlenecekler, diye söylendiyse de artık yazılmış. Dün yazdırdıklarını bugün gidip bozduracak değiller ya, katlandıysa da, alışamadı.

Söz sırası geldikçe, her yaptığını kocasının başına kaktığı gibi, bu soyadını da çekiç gibi Özarier’in kafasına vurmaktan çekinmeden, “Sana vardığım gündenbergi hiçbir şeyini beğenmedim ki soyadını beğeneyim,” der, “kendin yalnız taşısan neyse, bizi de arkandan sürüklüyorsun” demekten de çekinmezdi.

Yalnız soyadı değil, her gün yeni bir işini bulup kocasını azarlar dururken, son günlerde kızları, babalarındaki değişikliği görüp analarının gözünü açtılar, hemen o sırada Mesrure’ye yoldaşlığın da farkına vardılar.

O gündenbergi, karısıyla kızları, evi başına cehennem ettikleri yetişmiyormuş gibi çalıştıkları yerlerde de anlatmaya başladılar.

Bayan Nazmiye, noterliklerden birinde daktilodur. Büyük kızları da öğretmen. Küçük kız, ortadan sonra okumadığı için Biçki Yurdu’nda çalışıyor.

Bir de oğulları vardır. Liseyi “Pekiyi”yle bitirdi. Siyasal Bilgiler Okulu’na girmiş.

Eline, diline hamarat olan, sıkışınca bir noterliğin işlerini tek başına çevirmekten korkmayan, öfkelendikçe gidip bakkalı, çakkalı, bu arada kocasını çekiştirmekten hoşlanan Bayan Nazmiye, bu Mesrure’ye yoldaşlık işi ortaya çıkınca, eli alışmış, hem bir yandan kâğıt dolduruyor, bir yandan da yanındaki kadına bağıra bağıra kocasını çekiştiriyor. Oraya iş için gelenlerden, kâtiplerden kimler varsa onlar da dinliyorlardı:

— Ayol, dedim, ihtiyarsan ne diye elin piliç gibi kızının arkasından ekti kuzu gibi dolaşıyorsun? İyilik içinse genç kızların var; onları işlerine götürsene! Yok eğer gençsen, karşında aslan gibi karın var! Ağzındaki takma dişleri şakırdatacağına, adam gibi cevap ver!

Kırk yaşlarında, gözleri biraz patlakça, çenesi sağlam olan bu bayanı dinleyenler, sırtıyorlar.

Orada, bir köşede oturup kendine göre şiirler yazmaktan başka bir iş yapmayan, suratından verem olduğu anlaşılan, bunun için de

herkese küskün olan genç şair de Bayan Nazmiye'nin bu sözlerinden ateşleniyor, bir ufacık kâğıda bu şiirini yazıyor:

“Eğer aslan isen kır cevizini;
Yoksa takma dişlerini yutturacaklar.
Ağzına sokup bir avuç barsağını,
Çalamıyorsan kabahat benim mi?”

Özarier'in kızları güzel kızlardır. Ama nedense isteyenleri olmadı. Kocaya varamadılar.

Babalarının başına, ihtiyar yaşında, bu aşk ateşi düştüğünü görünce, her gün analarını kurmaya başladılar:

— Mesrure'nin yüzüne bakamıyoruz. Kız işin farkında. Tutar da bir söz söylerse diye ödümüz kopuyor.

Anaları da,

— Bana ne söylüyorsunuz, diyor, Mesrure'nin de hoşuna gitmiyorsa babanızı kovsun! Onu da ben mi öğreteyim?

Karısının, kızlarının elleri ekmek tuttuktan sonra, Özarier'in evde bir saygısı kalmamıştı. Bu sefer ev onun için yaşanmaz bir yer oldu. Kızlarından ya da karısından bir şey soracak olsa, üçü birden onu azarlamaya başlıyor, söylemedik lakırdı da bırakmıyorlardı.

Evde böyle, bir yandan da sokakta Mesrure, Özarier'e surat etmeye başladı. Eskiden yumuşak davranır, ara sıra ihtiyara güler yüz gösterirken, sonraları hemen hiç konuşmaz oldu!

Karısı, yahut kızları gidip bir fitnelik mi ediyorlar?

Mesrure birkaç kez,

— Beyefendi, boşuna zahmet ediyorsunuz. Hazırlanmamış oluyorum, kapıda kalıyorsunuz. Ben sıkılıyorum! Hiç zahmet etmeseniz ben daha memnun olacağım, demekle, “Yanımda zibidi bir herifle dolaşıp görünmek istemem, beni bozar. Artık peşimi bırak!” demek istiyorsa da, adamcağız anlar mı? Anlasa bile kolayca vazgeçebilir mi? Kolay mı? Gönül bu!..

Evde ana kız, Adile Hanım'la Mesrure oturup dertleşiyor, bu adamdan kurtulmak için bir yol bulamıyorlardı. Yatağında, Mesrure'nin, “Ne olur Allahım, bu adama bir şey olsa da, kurtulsam” dediği bile olmuştur.

Bu adamı açıkça kovmak var. Buna ne anasının ne de kızının yüzleri tutmuyor. Birini araya koyup söyletmek de var. Kime açılma-